

6. О естественных монополиях : Закон Республики Беларусь от 15 ноября 2002 г. // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=H10200162>.
7. О естественных монополиях и регулируемых рынках : Закон Республики Казахстан от 9 июля 1998 г. // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1009803.
8. Кошкин В.И. Управление государственной собственностью : [учеб.] / В.И. Кошкин, В.М. Шупыро. – М. : Инфра-М., 2003. – 566 с.
9. Ермоленко Д.В. Анализ зарубежной практики управления собственностью / Д.В. Ермоленко // Научный журнал КубГАУ. – 2009. – № 49 (05). – С. 1–18.
10. Жданова О.С. Зарубіжний досвід управління державною власністю / О.С. Жданова // Порівняльно-аналітичне право. – 2013. – № 4. – С. 108–110.
11. Крейчман Ф.С. Реформирование отношений собственности – путь к повышению эффективности деятельности предприятий / Ф.С. Крейчман // Управление собственностью. – 2007. – № 2. – С. 56–61.

УДК 342.9

ФЕЛИК В.І.

УМОВИ ТА ПІДСТАВИ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ПРИМУСУ В ПРОФІЛАКТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Стаття присвячена дослідженню умов та підстав застосування методів примусу в профілактичній діяльності Національної поліції України. Визначено поняття та види методів управлінської діяльності; сформульовано поняття методу профілактичної діяльності Національної поліції; охарактеризовано методи профілактичної діяльності органів поліції; визначено підстави та умови ефективного застосування методів примусу в профілактичній діяльності Національної поліції України.

Ключові слова: Національна поліція, профілактика, діяльність, методи, примус, переконання, умови, підстави.

Статья посвящена исследованию условий и оснований применения методов принуждения в профилактической деятельности Национальной полиции Украины. Определено понятие и виды методов управленческой деятельности; сформулировано понятие метода профилактической деятельности Национальной полиции; охарактеризованы методы профилактической деятельности органов полиции; определены основания и условия эффективного применения методов принуждения в профилактической деятельности Национальной полиции Украины.

Ключевые слова: Национальная полиция, профилактическая деятельность, методы, принуждение, убеждение, условия, основания.

The article investigates the conditions and grounds for application of coercive preventive activities in Ukraine National Police. The concept and types of management techniques; The concept of preventive methods of the National Police; describes methods of prevention activities of the police; defined grounds and conditions for effective application of preventive enforcement in Ukraine of the National Police.

Key words: National Police, prevention activities, methods, coercion, persuasion, provided grounds.

Вступ. Профілактична робота органами поліції може здійснюватися за допомогою різних методів. Вибір того чи іншого методу залежить від двох основних факторів: по-перше, обсягу повноважень Національної поліції при вчиненні тієї чи іншої профілактичної дії; по-друге, обставин та зовнішньої обстановки, в умовах якої доводиться приймати відповідне управлінське рішення. Суттєвий вплив на

© ФЕЛИК В.І. – кандидат юридичних наук, доцент, директор (Прикарпатський юридичний інститут Національного університету «Одеська юридична академія»)

вибір методів профілактичної діяльності мають також рівень розвиненості відносин взаємодії поліції та суспільства. Зокрема, зі зростанням такого рівня відбувається зміщення акцентів з методів державного примусу до методів переконання, заснованих на всебічному співробітництві.

Зацікавленість всіх членів суспільства в установленні високого рівня законності та правопорядку, зменшення кількості вчинюваних правопорушень та злочинів обумовлює необхідність об'єднання зусиль держави в особі її органів (в тому числі органів поліції) та суспільства в цьому напрямку. У зв'язку з цим відбувається поява так званих гібридних методів, заснованих на пропорційному поєднанні методів переконання та примусу (наприклад, спонукання до добровільної здачі зброї шляхом звільнення від покарання).

Тому виникає потреба у дослідженні методів профілактичної діяльності Національної поліції, зокрема, методів примусу, підстав та умов їх застосування.

Постановка завдання. Метою статті є визначення підстав та умов застосування методів примусу в профілактичній діяльності Національної поліції України. Для досягнення поставленої мети в статті планується виконати такі завдання: визначити поняття та види методів управлінської діяльності; сформулювати поняття методу профілактичної діяльності Національної поліції; охарактеризувати методи профілактичної діяльності органів поліції; визначити підстави та умови ефективного застосування методів примусу в профілактичній діяльності Національної поліції України.

Результати дослідження. Актуальність теми дослідження підтверджується недостатністю наукових робіт, що присвячені визначенню підстав та умов застосування методів примусу в профілактичній діяльності Національної поліції, що у поєднанні з необхідністю комплексного наукового аналізу питання обумовлює важливість та своєчасність цієї статті.

Окремі аспекти методів профілактичної діяльності, в тому числі методів примусу, досліджували такі вчені, як Р.В. Афанасієв, В.М. Бабакін, С.Г. Братель, В.Д. Гвоздецький, Д.В. Гудков, М.М. Дем'янюк, З.Р. Кісіль, О.М. Ключев, Т.О. Коломоєць, М.І. Корнієнко, В.І. Мельник, Г.С. Одінцова, С.Д. Подлінев та багато інших. Однак на сьогодні відсутні дослідження, присвячені визначенню підстав та умов ефективного застосування методів примусу профілактичної діяльності Національної поліції України, що ще раз підкреслює важливість та актуальність запропонованої теми.

Профілактика правопорушень здійснюється органами поліції різними методами, основними з яких є методи примусу та переконання.

Поняття «метод» в тлумачному словнику визначається як: 1) спосіб пізнання явищ природи та суспільного життя; 2) прийом або система прийомів, що застосовується в якій-небудь галузі діяльності (науці, виробництві тощо) [1, с. 671].

Термін «метод» має широку сферу застосування: його використовують для позначення способів досягнення цілей у науці, техніці, філософії тощо. У правовій науці він тлумачиться як спосіб, прийом, засіб, що використовується для досягнення поставленої мети і становить зміст відповідної діяльності [2, с. 101].

Деякими науковцями метод в державному управлінні розглядається як сукупність універсальних та специфічних способів і прийомів, які застосовуються персоналом органів державного управління при виконанні його функцій або в процесі розробки, прийняття та реалізації рішень, спрямованих на досягнення визначених цілей щодо розвитку керованих об'єктів [3, с. 12].

Таким чином, «метод» – універсальна категорія, якою позначають способи та прийоми, що застосовуються для провадження тієї чи іншої діяльності, у тому числі розумової або фізичної, в різних сферах суспільних праввідносин або в різних галузях науки.

О.Б. Андреева під методами профілактики правопорушення розуміє способи, прийоми, засоби, які використовуються державними органами, іншими суб'єктами в процесі здійснення діяльності щодо запобігання правопорушенням і становлять зміст цієї діяльності [4, с. 150].

Отже, методом профілактичної діяльності Національної поліції є відносно стійка внутрішньо узгоджена система однорідних засобів, способів, прийомів здійснення органами поліції дій щодо попередження правопорушень, виявлення причин та умов, що сприяли їх вчиненню, та вжиття заходів щодо їх усунення.

У науковій літературі класичним вважається розподіл методів залежно від характеру способів та засобів, покладених в їх основу, зокрема, їх поділ на методи примусу та методи переконання [5, с. 127].

Можна погодитися з науковцями, які вважають, що саме методи переконання в діяльності правоохоронних органів мають зайняти основне місце в системі методів профілактичної діяльності. Цей висновок можна зробити на основі того, що переконання як метод може забезпечити: 1) перевиховання особи без застосування до неї засобів державного примусу, без підкорення її волі, у дусі поваги до закону; 2) формування в особи переконання у необхідності дотримання законодавства на рівні свідомості; 3) виховання в особи високого рівня правової культури. Крім того, надання переваги методам переконання в профілактичній діяльності Національної поліції сприяє підвищенню рівня довіри населення до правоохоронних органів, зокрема, органів поліції, зміцненню взаємодії на засадах співробітництва між державою та суспільством.

У той же час не можна оминати увагою методи примусу, що в деяких випадках стають єдиним ефективним способом вирішення проблеми профілактики правопорушень.

Методи державного примусу можуть бути ефективними у профілактичній діяльності Національної поліції у таких випадках: 1) виникнення реальної загрози вчинення правопорушення, інших проявів насилля або злочину; 2) необхідності припинення адміністративного правопорушення, затримання особи правопорушника, застосування до них заходів адміністративної відповідальності; 3) якщо застосування методів переконання не показало належного результату, і вони не мали виховного впливу. Методи примусу можуть застосовуватися лише суб'єктами державно-владних повноважень – державними органами, органами місцевого самоврядування та їх посадовими особами, а також іншими публічними суб'єктами.

Примусові методи в профілактичній діяльності Національної поліції застосовуються, як правило, в поєднанні з іншими методами, оскільки лише пропорційне поєднання методів примусу та переконання може мати найбільший ефект.

Профілактична діяльність Національної поліції України здійснюється за допомогою двох основних груп методів – переконання та примусу. У структурі кожної з цих груп можна виділити окремі підгрупи. Зокрема, в групі методів переконання в профілактичній діяльності Національної поліції доцільно виділити такі підгрупи:

- 1) інформаційно-просвітницькі методи;
- 2) психолого-виховні методи;
- 3) аналітико-правові методи;
- 4) методи заохочення та стимулювання;
- 5) організаційно-правові методи.

До групи методів примусу в профілактичній діяльності Національної поліції можна віднести такі підгрупи:

- 1) методи адміністративного припинення;
- 2) методи адміністративного нагляду та контролю;
- 3) методи адміністративно-правової заборони;
- 4) методи адміністративного регулювання.

Охарактеризуємо методи примусу. Так, досить поширеними у профілактичній діяльності Національної поліції є методи адміністративного припинення. Вони належать до групи методів примусу, оскільки передбачають можливість застосування заходів державного примусу.

З.Р. Кісіль справедливо вказує на те, що методи адміністративного припинення застосовуються у випадках, коли необхідно припинити у примусовому порядку протиправні діяння та відвернути їх шкідливі наслідки. Низка заходів припинення створює умови для подальшого притягнення правопорушників до відповідальності. Діяльність державних органів із застосування заходів припинення має будуватися на принципах законності, гуманізму, демократизму, оптимальності, диференціації цих заходів [6, с. 10].

До цієї підгрупи методів належать: вимога від осіб, які порушують громадський порядок, припинення правопорушень; тимчасова заборона доступу особи до визначеної території або об'єктів, якщо це необхідно для забезпечення публічного порядку та громадської безпеки, охорони життя і здоров'я людей, а також для проведення окремих слідчих дій відповідно до законодавства; заборона у випадках затримання правопорушників при аваріях, інших надзвичайних обставинах, що загрожують життю і здоров'ю людей, руху транспортних засобів і пішоходів на окремих ділянках вулиць і автомобільних доріг відповідно до законодавства тощо [7].

Таким чином, на відміну від методів переконання, примусові методи, зокрема, метод адміністративного припинення, в профілактичній діяльності застосовується у випадку наявності достатніх підстав вважати, що існує реальна загроза (можливість) вчинення правопорушення.

Іншу підгрупу примусових методів складають методи адміністративного нагляду та контролю. Адміністративний нагляд здійснюється органами поліції за особами, які були звільнені з місць позбавлення волі, тобто раніше вже вчиняли злочин.

У науці адміністративного права висловлюється майже одностайна думка, що адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі, належить до адміністративно-запобіжних заходів [8, с. 112; 9, с. 49; 10, с. 119]. З такою думкою можна погодитись, оскільки особа, яка була звільнена з місць позбавлення волі, потребує повторної соціалізації, пристосування до нових умов соціального співжиття. У зв'язку з цим профілактична природа адміністративного нагляду виявляється в тому, що завдяки цьому методу проводиться постійна або систематична перевірка умов життя звільненої особи, процесу його соціалізації, працевлаштування тощо, які сприяють попередженню вчинення нею правопорушень або злочинів в майбутньому.

Що стосується адміністративного контролю як методу профілактичної діяльності, то Р.В. Афанасів з цього приводу зазначає, що за його допомогою уповноважені державні органи отримують інформацію про процеси, що відбуваються в контрольованій системі, з метою їх спрямування відповід-

но до обраних напрямків і параметрів. Тож засоби контролю застосовуються з метою: недопущення у сфері контролю діяльності суб'єктів поза межами заданих параметрів, забезпечення такої діяльності в рамках законності і публічних інтересів, попередження можливих відхилень, а у випадку їх виявлення – усунення негативних наслідків [11, с. 38].

До методів адміністративного контролю можна віднести: контроль органів поліції за виконанням вимог захисних приписів; перевірку умов дотримання фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї тощо.

Ще однією підгрупою примусових методів профілактичної діяльності Національної поліції є методи адміністративно-правової заборони. В основі будь-якої заборони, у тому числі адміністративно-правової, мають лежати законні підстави для цього.

Термін «заборона» визначається як покладання зобов'язання утримуватись від заборонених дій, зобов'язання пасивно поводитись у передбачених законом випадках (наприклад, заборона керувати транспортним засобом у стані сп'яніння) [12, с. 44].

У профілактичній діяльності Національної поліції методи адміністративної заборони виражаються в таких діях: взяття на профілактичний облік осіб, схильних до вчинення насильства в сім'ї, та проведення виховної попереджувальної роботи з ними; відвідування сім'ї, члени якої перебувають на профілактичному обліку, за місцем їх проживання, і проведення з ними профілактичної роботи; винесення офіційного попередження членам сім'ї про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї; внесення захисних приписів у випадках, передбачених законом; направлення осіб, які вчинили насильство в сім'ї, до кризових центрів для проходження корекційної програми тощо [13].

Методи адміністративної заборони мають найвищий рівень примусової сили, оскільки дозволяють застосовувати фізичний, психологічний та інший владний примус у разі недотримання заборонних приписів у добровільному порядку. Тому порядок та умови застосування цих методів мають бути регламентовані належним чином для запобігання зловживанню владними повноваженнями.

Останню підгрупу методів профілактичного примусу становлять методи адміністративного регулювання.

У науці адміністративного права методи адміністративно-правового регулювання визначаються як прийом регулювання суспільних відносин, які є складовою механізмом правового регулювання та визначаються характером припису, зафіксованого в адміністративно-правовій нормі, та засобами впливу на поведінку осіб [12, с. 44].

До методів адміністративного регулювання слід віднести: видання актів регулювання профілактичної діяльності поліції, погодження та подання на розгляд Кабінету Міністрів України розроблені поліцією проекти законів з питань профілактичної діяльності поліції; видання відповідно до закону дозволів на рух окремих категорій транспортних засобів; у випадках, визначених законом, видання та погодження дозвільних документів у сфері безпеки дорожнього руху тощо [14].

О.А. Петренко наводить низку правових умов, при виконанні яких можливе застосування адміністративно-запобіжних методів. До них науковець зараховує такі: 1) умовою їх застосування є реальні припущення про можливість вчинення правопорушень тим чи іншим суб'єктом, стосовно якого такі заходи і застосовуються; 2) мета їх застосування полягає в тому, щоб не допустити протиправну поведінку з боку конкретних осіб, які до такої поведінки схильні, усунути причини, які сприяють вчиненню правопорушень [15, с. 330].

Висновки. На підставі проведеного аналізу можна зазначити, що для ефективного застосування методів примусу в профілактичній діяльності Національної поліції мають бути дотримані такі вимоги: 1) ці методи мають поєднуватися там, де це можливо, з методами переконання; 2) застосування фізичного або психологічного впливу має бути пропорційне до рівня загрози, яку належить відвернути; 3) методи примусу можуть застосовуватися лише в порядку та в межах повноважень працівника органу поліції, який їх застосовує, визначених законодавством України.

Відповідно до законодавства України Національна поліція наділяється достатнім рівнем владних повноважень для застосування в профілактичній діяльності методів примусу та переконання. Обрання того чи іншого методу профілактики безпосередньо впливає на результативність провадження профілактичної діяльності. Тому підхід поліцейських до обрання методів профілактики має бути зв'язаним і враховувати конкретні умови та обставини, в яких планується їх застосування.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – Київ, Ірпінь : Перун, 2005. – 1728 с.
2. Ключев О.М. Форми та методи профілактичної діяльності органів внутрішніх справ на місцевому рівні / О.М. Ключев // Форум права. – 2007. – № 1. – С. 99–103.
3. Державне управління і менеджмент: навч. посіб. у таблицях і схемах / Г.С. Одінцева, Г.І. Мостовий, О.Ю. Амосов та ін.; за заг. ред. Г.С. Одінцевої. – Х. : ХарПІ УАДУ, 2002. – 492 с.

4. Андреева О.Б. Форми та методи профілактичної діяльності дільничних інспекторів міліції / О.Б. Андреева // Право і безпека. – 2011. – № 1 (38). – С. 148–152.
5. Административное право : [учебник] / Козлов Ю.М., Овсянко Д.М., Попов Л.Л. ; под ред. Л.Л. Попова. – М. : Юристъ, 2002. – 697 с.
6. Кісіль З.Р. Заходи адміністративного припинення загального призначення у діяльності працівників ОВС / З.Р. Кісіль // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2008. – № 3. – С. 1–11.
7. Про затвердження Положення про патрульну службу МВС : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 02.07.2015 р. № 796 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 54. – Ст. 1767.
8. Дем'янюк М.М. Профілактика правопорушень як одна з правоохоронних функцій міліції / М.М. Дем'янюк // Вісник Запорізького юридичного інституту. – 2004. – № 4. – С. 111–119.
9. Кожевников С.Н. Государственное принуждение: особенности и содержание / С.Н. Кожевников // Советское государство и право. – 1978. – № 5. – С. 47–53.
10. Коломоєць Т.О. Адміністративний примус у публічному праві України: теорія, досвід та практика реалізації : [монографія] / Т.О. Коломоєць. – Запоріжжя : Поліграф, 2004. – 404 с.
11. Афанасієв Р.В. Деякі аспекти адміністративного контролю / Р.В. Афанасієв // Правовий вісник Української академії банківської справи. – 2009. – № 1. – С. 36–39.
12. Гудков Д.В. Адміністративно-правові засоби заборони за Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції» / Д.В. Гудков // Правовий вісник Української академії банківської справи. – 2014. – № 1(10). – С. 43–49.
13. Про попередження насильства в сім'ї : Закон України від 15.11.2001 р. № 2789-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 10. – Ст. 70.
14. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.
15. Петренко О.А. Суть адміністративного нагляду міліції за особами, звільненими з місць позбавлення волі, в системі адміністративного примусу / О.А. Петренко // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 1. – С. 323–332.

УДК 342.9:354.32.077/.078](477) (045)

ШАТАЛОВА Л.М.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕДУРИ ВИЗНАННЯ ДОКУМЕНТІВ ПРО ОСВІТУ ЗА НОВИМ ОСВІТНІМ ЗАКОНОДАВСТВОМ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Здійснено поетапне дослідження процедурних особливостей надання адміністративної послуги визнання документів про освіту за сучасним освітнім законодавством. Запропоновано авторське визначення адміністративної процедури визнання документів про освіту. Виявлені актуальні проблеми правового регулювання та практичного виконання процедури визнання документів про освіту та наукові досягнення.

Ключові слова: етапи процедури визнання документів про освіту, Європейська рамка кваліфікацій, національна рамка кваліфікацій, принцип найближчої відповідності, порівняльний аналіз.

Осуществлено поэтапное исследование процедурных особенностей предоставления государственной услуги признания документов об образовании по современному образовательному законодательству. Предложено авторское определение административной процедуры признания документов об образовании. Выявлены актуальные проблемы правового регулирования и практической реализации процедуры признания документов об образовании и научных достижениях.

Ключевые слова: этапы процедуры признания документов об образовании, Европейская рамка квалификации, национальная рамка квалификации, принцип ближайшего соответствия, сравнительный анализ.

© ШАТАЛОВА Л.М. – асистент кафедри правового регулювання економіки (Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана)